

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

**WARUNKI MIESZKANIOWE
GOSPODARSTW DOMOWYCH I RODZIN
Narodowy Spis Powszechny
Ludności i Mieszkań 2011**

WARSZAWA 2014

Opracowanie publikacji:

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

Departament Handlu i Usług

pod kierunkiem:

Agnieszki Matulskiej- Bachury

Zastępcy Dyrektora

w Departamencie Handlu i Usług

Autorzy opracowania:

Izabella Adamczyk

Katarzyna Andrusiuk

Elżbieta Knyszewska

Magdalena Przybylska

Barbara Różańska

Marek Sobczyk

Wykonanie wykresów i map:

Halina Sztrantowicz

Projekt okładki:

Lidia Motrenko-Makuch

Druk i oprawa:

Zakład Wydawnictw Statystycznych

Warszawa, al. Niepodległości 208

Publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Publikacja „Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin” jest jednym z opracowań przedstawiającym wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 r.

Publikacja zawiera informacje na temat warunków mieszkaniowych gospodarstw domowych i rodzin w zależności od liczby dzieci, poziomu wykształcenia czy źródeł utrzymania. Uzupełnieniem tych danych są informacje dotyczące składu rodzinnego gospodarstw domowych w powiązaniu z tytułem prawnym do zajmowanego mieszkania, stopniem samodzielności zamieszkiwania, wielkością zajmowanych mieszkań i ich wyposażeniem w instalacje techniczno-sanitarne.

W NSP 2011 nastąpiło odejście od metody tradycyjnej polegającej na zebraniu wszystkich informacji bezpośrednio od respondentów na rzecz metody „mieszanej”. Dane zebrane w ramach badania reprezentacyjnego przy wykorzystaniu formularza elektronicznego uzupełnione zostały informacjami zgromadzonymi w rejestrach i systemach informacyjnych administracji publicznej.

Całość opracowania składa się z czterech części: uwag ogólnych i metodycznych zawierających opis źródeł informacji, podstawowych definicji, analizy podstawowych wyników badania w obszarze warunków mieszkaniowych oraz części tabelarycznej zawierającej szczegółowe wyniki NSP 2011.

Oddając do Państwa rąk niniejszą publikację serdecznie dziękujemy wszystkim osobom i instytucjom za przekazanie informacji oraz uwag, które zostaną wykorzystane przy opracowaniu zakresu tematycznego przyszłej edycji spisu.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego

Generalny Komisarz Spisowy

Prof. dr hab. Janusz Witkowski

	Strona
SPIS TREŚCI	
PRZEDMOWA	3
UWAGI OGÓLNE	5
1. Podstawa prawna i metody realizacji spisu ludności i mieszkań 2011	5
2. Podstawowe cele powszechnego spisu ludności i mieszkań 2011	6
3. Zakres tematyczny spisu	6
4. Źródła danych.....	7
5. Badanie pełne	8
6. Badanie reprezentacyjne	9
7. Spis próbny.....	9
8. Spis kontrolny	10
9. Formularze wykorzystywane w spisie 2011	10
10. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu	11
UWAGI METODYCZNE.....	13
Definicje i pojęcia spisowe.....	13
Metody zastosowane w opracowaniu wyników spisu.....	20
UWAGI ANALITYCZNE	23
1. Samodzielność zajmowania mieszkania	26
2. Tytuł zajmowania mieszkania przez gospodarstwa domowe	28
3. Sytuacja gospodarstw domowych i rodzin pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz wielkości mieszkań.....	30
ANEKS TABELARYCZNY	

UWAGI OGÓLNE

1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce w 2011 roku był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w **okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011r. według stanu w dniu 31 marca 2011 roku, o godz. 24.00.**

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 roku, zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz.U. z 26 marca 2010 r. nr 47, poz.277) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. U. UE. L. z dnia 13.08.2008 r. Nr 218).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkałych pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

W spisie 2011 po raz pierwszy zastosowano metodę mieszaną, która polega na połączeniu danych z rejestrów i systemów informacyjnych z danymi pozyskiwanymi w badaniach statystycznych – bezpośrednio od respondentów.

Komisja Europejska przygotowując podstawy prawne przeprowadzania spisów na obszarze UE wzięła pod uwagę dynamiczny rozwój systemów administracyjnych i rozwiązań informatycznych wykorzystywanych przy wyborze metody spisu. W przepisach Rozporządzenia PE i Rady Nr 763/2008 określone zostały szczegółowo źródła, które mogą być wykorzystywane dla pozyskania danych statystycznych dla potrzeb spisu. W szczególności są to:

- a) tradycyjne spisy powszechne,
- b) spisy powszechne oparte na danych z rejestrów administracyjnych,
- c) połączenie tradycyjnych spisów powszechnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- d) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- e) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- f) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi oraz tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- g) odpowiednie badania oparte na próbie rotacyjnej (tzw. „kroczący” spis powszechny).

Rozporządzenie nr 763/2008 jest pierwszym aktem prawnym na skalę międzynarodową, który traktuje równorzędnie różne podejścia do przeprowadzania spisów ludności i mieszkań w krajach członkowskich UE.

2. Podstawowe cele powszechnego spisu ludności i mieszkań 2011

Podstawowe cele Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku można sprecyzować następująco:

- 1) Zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł;
- 2) Dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju;
- 3) Możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w okresie 2002-2011 w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych;
- 4) Zebranie informacji niezbędnych do zaspokojenia potrzeb informacyjnych organizacji międzynarodowych, zwłaszcza Unii Europejskiej oraz (EKG) ONZ;
- 5) Aktualizacja bazy do budowy operatów losowania do badań reprezentacyjnych prowadzonych poprzez obserwacje gospodarstw domowych.

3. Zakres tematyczny spisu

Przy ustalaniu zakresu przedmiotowego spisu ludności i mieszkań 2011 została przeprowadzona analiza wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analiza nowych potrzeb informacyjnych. Brano również pod uwagę możliwości pozyskania tych informacji z innych źródeł, przede wszystkim z systemów informacyjnych administracji publicznej, a także konieczność zachowania w czasie pełnej porównywalności danych oraz zobowiązania międzynarodowe określone w rozporządzeniu nr 763/2008.

W 2008 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których zebrano uwagi i zapotrzebowanie na dane spisowe od urzędów centralnych i terenowych, samorządów, ośrodków badawczych, organizacji narodowościowych i instytucji wyznaniowych.

W wyniku tych prac ustalono następujące tematy badawcze:

1. Geograficzna charakterystyka ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisowym i przyczyny jego zmiany;
2. Demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, w tym rodziców, obywatelstwo;
3. Gospodarstwa domowe i rodziny: wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;

4. Wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki; rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia,
5. Migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski;
6. Dzietność kobiet;
7. Narodowość i język;
8. Wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego);
9. Niepełnosprawność prawna i biologiczna;
10. Ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
  - ✓ Bieżąca aktywność ekonomiczna: pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących;
  - ✓ Stała aktywność ekonomiczna dla pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych;
  - ✓ Dojazdy do pracy;
11. Główne i dodatkowe źródło utrzymania osób;
12. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania;

Integralną częścią spisów ludności w polskiej praktyce są spisy mieszkań i budynków, w których są zlokalizowane mieszkania. Zebrane podczas spisu informacje umożliwiają wyszacowanie potrzeb mieszkaniowych, wynikających zarówno z fizycznego braku mieszkań, jak również z powodu konieczności wymiany istniejących zasobów lub zasobów nie nadających się do remontu.

Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:

1. Rodzaj zamieszkaných pomieszczeń;
2. Charakterystyka mieszkań, w tym:
  - ✓ mieszkania zamieszkane według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, wielkości mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania;
  - ✓ mieszkania niezamieszkane dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania;
3. Charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania;
4. Informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

4. Źródła danych

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, w odróżnieniu od wszystkich dotychczasowych spisów, które były przeprowadzane metodą tradycyjną z ewentualnym włączeniem badań reprezentacyjnych, rozszerzających zakres badanych w spisie tematów.

Dane dla spisu 2011 były pozyskiwane ze źródeł administracyjnych – rejestrów i systemów informacyjnych – oraz zbieranie bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu oraz obciążenie osób objętych spisem, przy jednoczesnym zachowaniu dobrej jakości wyników spisu.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerszego wykorzystania systemów informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych dla potrzeb spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego oraz do utworzenia operatu adresowo – mieszkaniowego do losowania próby do badania reprezentacyjnego, a także jako bezpośrednie źródło danych spisowych.¹

5. Badanie pełne

Badanie zostało przeprowadzone drogą internetową – każda osoba mogła dokonać spisu bezpośrednio na specjalnie dla niej przygotowanym formularzu, tj. poprzez weryfikację danych pozyskanych z rejestrów administracyjnych i systemów informacyjnych.

W wyniku szczegółowego przeanalizowania pozyskanych z rejestrów danych, połączono zebrane informacje tworząc wykaz podmiotowy (wykaz osób) do przeprowadzenia badania spisowego. Uzyskane dane zostały użyte do wygenerowania podpowiedzi w ankietach spisowych i przyspieszenia w ten sposób gromadzenia informacji od respondentów (ankieta zawierała 16 pytań – tzw. „formularz krótki”). Z metody internetowego spisania się skorzystało ok. 10% ludności podlegającej spisowi. Dane osób, które nie spisały się przez Internet (nie zostały też objęte badaniem reprezentacyjnym lub spisem w obiektach zbiorowego zakwaterowania lub badaniem bezdomnych) zostały wygenerowane na bazie informacji dostępnych w źródłach administracyjnych (rejestrach i systemach informacyjnych). Korzystanie z danych administracyjnych było związane z koniecznością wdrożenia procedur normalizacji, synchronizacji oraz walidacji. Przede wszystkim wyodrębnione zostały rejestry i systemy informacyjne, które zawierały dane referencyjne.

Podstawowym źródłem informacji na temat budynków i mieszkań w NSP 2011 była tzw. baza budynków. Została ona utworzona w wyniku połączenia danych pozyskanych w ramach NSP 2002, badań statystycznych min. dotyczących wydanych pozwoleń na budowę oraz budynkach mieszkalnych i mieszkaniach w budynkach niemieszkalnych oddanych do użytkowania oraz Elektronicznej Karty Budynku (EKB), za pomocą której każdy podmiot

---

¹ Szersze informacje o źródłach danych wykorzystywanych dla potrzeb spisu zostały przedstawione w Rozdziale I publikacji „Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, GUS, Warszawa 2012.

zarządzający lub administrujący budynkami przekazał informacje dotyczące wybranych cech i parametrów poszczególnych budynków wielomieszkaniowych.

6. Badanie reprezentacyjne

Przeprowadzone w ramach spisu 2011 badanie reprezentacyjne, dostarczyło danych, których nie można było pozyskać z rejestrów i systemów informacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone na próbie losowej ok. 20% mieszkań w skali kraju. Jednostką losowania było mieszkanie, a dokładniej jego adres. Zbiór mieszkań, który stanowił podstawę do losowania próby, został przygotowany w postaci odpowiedniego operatu losowania z warstwowaniem. Z uwagi na fakt, że przyjęta została zasada jednostopniowego losowania mieszkań, zastosowany schemat losowania oraz alokację próby w poszczególnych powiatach (we wszystkich poprzednich spisach w badaniach reprezentacyjnych towarzyszących tym spisom stosowano losowanie dwustopniowe) – wspomniany operat wymagał szczególnego przygotowania.²

W efekcie do badania reprezentacyjnego wylosowano ponad 2 744 tys. mieszkań spośród prawie 13,5 mln mieszkań znajdujących się w operacie losowania. Mieszkania były losowane z każdej z prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

Zakres tematyczny badania reprezentacyjnego w NSP 2011 uwzględniał sześć dużych obszarów tematycznych:

- ludność i jej charakterystyka demograficzno-społeczna,
- aktywność ekonomiczna,
- migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności,
- narodowość i wyznanie,
- gospodarstwa domowe i rodziny
- oraz budynki i mieszkania.

W ramach tych obszarów można wyróżnić 15 tematów badawczych. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym zawierał ponad 100 pytań. Respondenci odpowiadali – przeciętnie na 70-80 pytań, w zależności od płci, wieku respondenta, jego mobilności i aktywności zawodowej.

Badanie reprezentacyjne w zdecydowanej większości zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego wywiadu rachmistrzów z mieszkańcami wylosowanego mieszkania (metoda CAPI), ale respondenci mogli także spisać się sami przez Internet – z takiej możliwości skorzystało ok. 2% osób.

7. Spis próbny

Spis próbny przeprowadzany był w okresie od dnia 1 kwietnia do 31 maja 2010 r., według stanu na dzień 31 marca 2010 r. o godz. 24⁰⁰.

---

² Przygotowanie operatu losowania, schemat losowania oraz alokacja próby zostały szerzej opisane w Rozdziale I publikacji „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, GUS, Warszawa 2013. Ponadto przewiduje się wydanie specjalnej publikacji poświęconej w całości metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

Jednostki podziału terytorialnego (gminy), w których był realizowany spis próbny, zostały dobrane celowo, biorąc pod uwagę ich zróżnicowanie pod względem gęstości zaludnienia, występujących specyficznych cech terenu, ludności tam zamieszkałej i ich warunków mieszkaniowych. Na terenie wybranych gmin zostały spisane wszystkie zamieszkane budynki i mieszkania oraz osoby według zasad przyjętych do spisu powszechnego. Sprawdzone zostały rozwiązania metodologiczne i organizacyjne planowane do zastosowania w spisie powszechnym. Ze szczególnym uwzględnieniem zbadane zostały poszczególne metody badania oraz techniki zbierania danych, w tym efektywność samospisu internetowego i ankietowania telefonicznego. Równie ważne znaczenie miało przetestowanie aplikacji do formularza elektronicznego oraz sprawność pozyskiwania danych na przenośnych urządzeniach elektronicznych.

8. Spis kontrolny

W dniach od 1 do 11 lipca 2011 r. przeprowadzony został spis kontrolny do NSP 2011. Celem spisu kontrolnego 2011 było sprawdzenie kompletności przeprowadzonego spisu, poprawności danych uzyskanych w spisie oraz zgodności tych danych ze stanem faktycznym.

Spośród 2 744 tys. mieszkań, które wcześniej zostały wylosowane do badania reprezentacyjnego wylosowano 80 tys. mieszkań, w których przebywała przynajmniej jedna osoba z przypisanym numerem telefonu stacjonarnego lub komórkowego. Spisem kontrolnym objęto wszystkie mieszkania, w których respondenci dokonali samospisu przez Internet, mieszkania zostały spisane bezpośrednio przez rachmistrzów spisowych lub spisane telefonicznie – przez ankieterów, jak i takie, w których badanie reprezentacyjne – z różnych powodów – nie zostało przeprowadzone.

Spis kontrolny został przeprowadzany przez ankieterów poprzez telefon (metodą CATI). Formularz do spisu kontrolnego zawierał 14 pytań.

9. Formularze wykorzystywane w spisie 2011

W spisie 2011 wykorzystywano dwa rodzaje formularzy, dostępnych wyłącznie w formie elektronicznej. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym z dużą liczbą pytań (ponad 100 pytań), stosowany był w badaniu reprezentacyjnym, natomiast formularz krótki (16 pytań) znalazł zastosowanie w badaniu pełnym, przede wszystkim w celu aktualizacji danych pozyskiwanych do spisu z rejestrów i systemów informacyjnych. Formularze elektroniczne były dostępne w trybie *on-line*, a dodatkowo formularz krótki – także w trybie *off-line*. Formularze zostały przygotowane w wersji aplikacji na urządzenia przenośne typu *handheld* – dla ankietera/rachmistrza, w celu przeprowadzenia bezpośredniego wywiadu. Elementem aplikacji elektronicznej były słowniki funkcjonujące przy pytaniach w poszczególnych obszarach tematycznych: edukacji, aktywności ekonomicznej, kraju obywatelstwa i urodzenia, migracji, przynależności narodowo-etnicznej, języka i wyznania. Przy niektórych słownikach istniała możliwość swobodnego zapisu słownego. Dodatkowo w części adresowej formularzy elektronicznych podłączony był słownik TERYT.

Odrębne, uproszczone formularze elektroniczne były opracowane dla badania osób bezdomnych oraz osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

W ramach spisu 2011 przeprowadzono także pełne badanie ludności w 86 gminach, wstępnie wytypowanych na podstawie wyników spisu 2002. Kryterium do wyróżnienia tych gmin był co najmniej 10% udział osób należących do mniejszości narodowej lub etnicznej w liczbie mieszkańców gminy w 2002 roku. Dla osób zamieszkałych lub przebywających w tych gminach w wylosowanych mieszkaniach wypełniany był formularz długi, zaś w pozostałych mieszkaniach – formularz krótki. Pytania o przynależność narodowo-etniczną oraz o język używany w kontaktach domowych zostały włączone do obu formularzy, m.in. także z tego powodu, że w żadnym z systemów administracyjnych nie występowała informacja o narodowości, możliwa do wykorzystania w spisie ludności. Dane z tego badania mają duże znaczenie dla opracowania wyników spisu w obszarze narodowości i języka, zwłaszcza w zakresie ustalania tzw. gmin mniejszościowych.

10. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu

W upowszechnianiu wyników spisu ludności i mieszkań 2011 są wykorzystywane następujące sposoby:

- publikacje tabelaryczno-analityczne oraz analityczne,
- udostępnianie danych na nośnikach informatycznych
- udostępnianie danych przez Internet,
- Bank Danych Lokalnych (BDL),
- tematyczne (dziedzinowe) bazy danych, np. baza DEMOGRAFIA,
- bezpośredni dostęp do wyników informacji statystycznych – w Analitycznej Bazie Mikrodanych (ABM).

Większość działań związanych z opracowaniem i udostępnianiem wyników spisu odbywa się w ramach systemu ABM. Dla użytkowników wewnętrznych będzie to pełny dostęp, także do danych jednostkowych (nieidentyfikowalnych) ze spisu 2011, natomiast dla użytkowników zewnętrznych dostęp będzie standaryzowała specjalna aplikacja.

Można wyróżnić trzy główne procesy obsługiwane przez system ABM, tj. przetwarzanie danych, analizę danych oraz udostępnianie danych. Zakłada się, że w ramach procesu udostępniania danych w systemie ABM będą realizowane:

- ✓ przygotowanie produktów do udostępniania
- ✓ zarządzanie udostępnianymi produktami
- ✓ monitorowanie i analiza zapytań użytkowników.

Narzędziem wykorzystywanym do obsługi systemu ABM jest SAS, aczkolwiek istnieje możliwość łączenia wyników przygotowanych poza ABM, np. w aplikacji SPSS czy w arkuszu kalkulacyjnym Excel. Ważną funkcję ABM w ramach udostępniania danych będzie pełnił moduł wspierający monitorowanie i analizę potrzeb informacyjnych użytkowników w zakresie danych spisowych. Informacje zwrotne uzyskane dzięki

wprowadzeniu tego modułu mogą być wykorzystane do modyfikacji kierunków upowszechniania wyników spisu.

W zależności od sposobu upowszechniania wyników spisu stosowane są różne formy ich prezentacji jako:

- ✓ dane zagregowane w tablicach predefiniowanych ogólnodostępnych
- ✓ dane tworzone przez użytkowników na bazie mikroagregatów
- ✓ dane opracowywane przez statystyków na zamówienie
- ✓ wyniki prac analitycznych prowadzonych na danych w kostkach OLAP (wielowymiarowych arkuszach kalkulacyjnych) lub na zbiorze danych jednostkowych nieidentyfikowalnych
- ✓ graficzna prezentacja danych (wykresy, kartogramy)
- ✓ wizualizacja wyników spisu z zastosowaniem narzędzi GIS przez portal geostatystyczny (PGS).

Różnorodne formy upowszechniania danych spisowych, a w szczególności bogaty zestaw tablic publikowanych oraz tablic predefiniowanych, dostępnych w systemie ABM oraz w innych bazach – powinny zabezpieczać podstawowe potrzeby informacyjne na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym szerokiego grona użytkowników wyników spisu. Obiekty predefiniowane tzn. agregaty oraz kostki wielowymiarowe stanowią podstawowe źródło danych dla odbiorców zewnętrznych, ale także wewnętrznych.

Zastosowane rozwiązania informatyczne umożliwiają samodzielne naliczenie prostych tablic korelacyjnych, poprzez dostęp do ABM oraz do Podsystemu Metadanych. Dostęp do baz danych będzie uwzględniał zasadę ochrony danych osobowych; prezentowane dane nie mogą być identyfikowalne. Natomiast tablice wymagające przetwarzania danych (naliczania) według indywidualnych specjalnych zamówień odbiorców, obejmujące nietypowe przekroje terytorialne, szerszą korelację danych lub niestandardowe grupowania – będą opracowywane przez wyspecjalizowane jednostki statystyki.

Publikowanie wyników NSP 2011

Publikacje tabelaryczno-analityczne przewidziane do wydania można ująć w dwóch następujących grupach:

- ✓ ogólnokrajowe (z danymi dla kraju, regionów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich – oraz województw);
- ✓ regionalne (z danymi dla województwa, podregionów, powiatów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich, a także ważniejszymi informacjami dla gmin w każdym z województw).

UWAGI METODYCZNE

1.1. Definicje i pojęcia spisowe

W tej części publikacji zostały przedstawione definicje pojęć niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu w zakresie gospodarstw domowych i rodzin oraz ich charakterystyki demograficznej.

Wszystkie dane prezentowane w publikacji dotyczą gospodarstw domowych i rodzin ludności faktycznie zamieszkałej według stanu na dzień 31 marca 2011 r.

GOSPODARSTWA DOMOWE

W NSP 2011 gospodarstwa domowe ustalane były w mieszkaniach wylosowanych do badania reprezentacyjnego. Dlatego też, w odróżnieniu od wyników NSP 2002 informacje prezentowane w niniejszej publikacji dotyczą gospodarstw domowych w mieszkaniach konwencjonalnych.

Gospodarstwa domowe były wyodrębniane **według definicji ekonomicznej**, tzn. przy zastosowaniu kryterium wspólnego zamieszkiwania i utrzymywania się osób.

Gospodarstwo domowe definiowane jest jako zespół osób (spokrewnionych lub niespokrewnionych) wspólnie zamieszkujących i utrzymujących się. Wspólnota utrzymywania członków danego zespołu decydowała o tym, czy w danym mieszkaniu występowało jedno, czy też więcej gospodarstw domowych. Osoba mieszkająca samotnie lub mieszkająca z innymi osobami, ale utrzymująca się oddzielnie tworzy odrębne – jednoosobowe – gospodarstwo domowe.

Szczególnie ważne w procesie pozyskiwania danych w tym obszarze było wskazanie każdej osobie zamieszkałej w mieszkaniu numeru gospodarstwa domowego, którego była członkiem.

W każdym gospodarstwie domowym wyodrębniano „**reprezentanta**” gospodarstwa domowego wobec którego ustalano relacje pokrewieństwa/powinowactwa wszystkich pozostałych członków gospodarstwa domowego według poniższej klasyfikacji:

- 1) reprezentant,
- 2) mąż/partner lub żona/partnerka reprezentanta pozostająca z reprezentantem w formalnym małżeństwie lub związku nieformalnym (partnerskim), wspólnie zamieszkujący,
- 3) dziecko naturalne lub adoptowane reprezentanta oraz pasierb (tzn. dziecko małżonka reprezentanta) niezależnie od wieku i stanu cywilnego dziecka,
- 4) ojciec i matka reprezentanta, a także ojczym i macocha reprezentanta,
- 5) teść i teściowa, tzn. rodzice współmałżonka reprezentanta,
- 6) zięć i synowa reprezentanta – małżonek(ka) dziecka,
- 7) rodzeństwo reprezentanta, niezależnie od wieku i stanu cywilnego tych osób,

- 8) dziadkowie oraz pradziadkowie reprezentanta oraz jego współmałżonka,
- 9) wnuki oraz prawnuki reprezentanta i jego współmałżonka, a także małżonkowie wnuków,
- 10) inni krewni: rodzeństwo współmałżonka i ich dzieci, małżonkowie rodzeństwa reprezentanta oraz jego współmałżonka (bratowa, szwagier), inni krewni lub powinowaci reprezentanta lub jego współmałżonka (wuj, ciotka itd.),
- 11) osoby niespokrewnione z reprezentantem: dzieci, rodzice, rodzeństwo i inni krewni partnera reprezentanta, partnerzy osób spokrewnionych z reprezentantem (tj. partnerzy osób o symbolach 3-11) oraz pozostałe osoby.

Przy wyborze reprezentanta kierowano się następującymi zasadami:

- gdy mieszkanie zajmowała tylko jedna osoba, ona była reprezentantem;
- gdy mieszkanie zajmowali małżonkowie/partnerzy z dziećmi lub bez dzieci, reprezentantem należało wybrać jednego z małżonków/partnerów,
- gdy mieszkanie zajmował rodzic z dzieckiem/dziećmi, reprezentantem był rodzic;
- gdy mieszkanie zajmowała rodzina trzypokoleniowa – należało wybrać osobę ze średniego pokolenia;
- gdy żaden z powyższych warunków nie był spełniony, reprezentantem mogła zostać osoba dorosła mieszkająca w tym mieszkaniu.

Osobom tworzącym związki małżeńskie lub partnerskie wskazano współmałżonka/partnera, z którym wspólnie tworzył gospodarstwo domowe.

Wszystkim osobom, niezależnie od ich wieku i stanu cywilnego, będącym dziećmi którejś z osób mieszkających w tym samym mieszkaniu i tworzącym wspólne gospodarstwo domowe wskazano rodziców (ojca i matkę).

Nie wskazywano powiązania z rodzicami dla dzieci przebywających w rodzinach zastępczych niezależnie, czy takie osoby były spokrewnione z dzieckiem czy też nie.

Na podstawie stosunku pokrewieństwa każdej osoby z reprezentantem gospodarstwa domowego oraz dodatkowych informacji: stanu cywilnego prawnego, daty zawarcia związku małżeńskiego lub powstania związku nieformalnego, numeru rodziców oraz numeru współmałżonka/partnera wyodrębniano rodziny.

Dane wynikowe dotyczące gospodarstw domowych i rodzin opracowane były tylko dla osób zamieszkałych w mieszkaniach, wylosowanych do badania reprezentacyjnego. Do ustalania struktury gospodarstw domowych i rodzin oraz ich typów nie były uwzględniane osoby bezdomne (bez dachu nad głową).

Ze względu na liczbę osób oraz ich stosunek pokrewieństwa wyróżniono następujące **typy gospodarstw domowych:**

- rodzinne
  - jednorodzinne,

- dwurodzinne,
- trzy i więcej rodzinne,
- nierodzinne
  - jednoosobowe,
  - wieloosobowe.

W gospodarstwach domowych wyróżniono **grupy pokoleniowe**: osoby młode (tj. w wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat) i starsze (w wieku 60 lat i więcej).

RODZINY

Rodziny w spisach wyodrębnia się spośród osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego.

Rodzina (biologiczna) w spisie definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci.

Wyróżnia się następujące typy rodzin biologicznych:

- małżeństwo bez dzieci
- małżeństwo z dziećmi
- partnerzy bez dzieci
- partnerzy z dziećmi
- matka z dziećmi
- ojciec z dziećmi.

Rodzina pełna to oboje rodziców z dzieckiem/dziećmi (naturalnymi lub innymi), natomiast **rodzina niepełna** to jeden rodzic z dzieckiem/dziećmi, tj. samotna matka z dziećmi lub samotny ojciec z dziećmi.

Rodzina rozszerzona jest to rodzina biologiczna wraz z osobą (lub większą liczbą osób) spokrewnioną (w linii prostej lub bocznej) przynajmniej z jednym członkiem rodziny biologicznej, np. małżeństwo i brat żony; mąż, żona, dzieci i ojciec żony; dziadkowie z wnuczką.

Młoda rodzina – to rodzina, w której współmałżonkowie (kohabitanci) są co najwyżej w wieku: kobieta – poniżej 30 lat, a mężczyzna – poniżej 35 lat. Te same kryteria wieku dotyczą rodzin samotnych rodziców.

W spisie wyróżnia się następujące pozycje osób w rodzinie:

- mąż,
- żona,
- partner,
- partnerka,

- samotny ojciec,
- samotna matka,
- dziecko,
- osoba spokrewniona w linii prostej z kimkolwiek z członków rodziny,
- osoba spokrewniona, ale nie w linii prostej z kimkolwiek z członków rodziny,
- osoba obca.

Jako **dziecko** określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu jest to dziecko w wieku 0-24 lata, które nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

MIESZKANIA

Mieszkanie

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb, łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Przez pomieszczenie pomocnicze należało rozumieć: przedpokój, hol, łazienkę, ustęp, garderobę, spiżarnia, schowek i inne pomieszczenia znajdujące się w obrębie mieszkania, służące mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców.

W przypadku wieloizbowego lokalu lub domu indywidualnego (jednorodzinnego), w którym zamieszkiwało 2 lub więcej odrębnych gospodarstw domowych, zajmujących wyłącznie dla siebie odrębne izby i inne pomieszczenia, obowiązywała zasada, że jeśli w obrębie tego lokalu lub domu znajdowało się przynajmniej jedno pomieszczenie, takie jak: kuchnia, łazienka lub ustęp, użytkowane wspólnie przez te gospodarstwa, to taki lokal (dom) stanowił jedno mieszkanie. Jeżeli nie zachodził przypadek wspólnego użytkowania wymienionych pomieszczeń, to zespoły pomieszczeń zajmowanych przez poszczególne gospodarstwa uznano za odrębne mieszkania.

Mieszkanie zamieszkane stale

Za mieszkanie zamieszkane uznano takie, w którym spisano jedną lub więcej osób i co najmniej jedną z tych osób uznano za faktycznie stale zamieszkałą. Za mieszkanie **zamieszkane czasowo** uznano takie, w którym spisano jedną lub więcej osób, ale żadna z tych osób nie została uznana za mieszkańca faktycznie stale zamieszkałego na danym terenie.

Izba

Za **izbę** uznano pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, z **bezpośrednim oświetleniem dziennym i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m²**.

Izbami są pokoje oraz kuchnie spełniające powyższe kryteria. Inne pomieszczenia w mieszkaniu, takie jak: przedpokój, hol, łazienka, ubikacja, spiżarnia, schowek, garderoba, alkowa, obudowana weranda, ganek, są pomieszczeniami pomocniczymi i nie uznaje się ich za izby.

W spisie wykazano odrębnie pokoje i odrębnie kuchnie będące izbami. Spośród ogólnej liczby pokoi wyodrębniono **pokoje wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej** tj. takie, które wykorzystywane były, jako siedziby różnych firm, biur, kancelarii, gabinetów, pracowni, warsztatów, zakładów itd. Pokoje te były spisywane tylko wówczas, gdy znajdowały się w obrębie mieszkania i nie prowadziło do nich oddzielne wejście z ulicy, podwórza lub ogólnodostępnego korytarza.

Powierzchnia użytkowa mieszkania

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni wszystkich pomieszczeń znajdujących się w obrębie mieszkania, a w szczególności: pokoi, kuchni (z oknem i bez okna), alkow, spiżarni, przedpokoi, holi, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy lub ganku oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym lub gospodarczym potrzebom mieszkańców lokalu, bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania.

W powierzchni użytkowej mieszkania uwzględniono również powierzchnię pokoi wykorzystywanych wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej tj. tych, które wykazane zostały w liczbie pokoi, a także powierzchnię innych pomieszczeń wykorzystywanych do tej działalności, jeżeli nie prowadziło do nich oddzielne wejście z ulicy, podwórza lub ogólnodostępnego korytarza.

Nie zaliczono do powierzchni użytkowej mieszkania powierzchni: balkonów, tarasów i loggii, antresol, szaf i schowków w ścianach, pralni, suszarni, strychów, piwnic i komórek przeznaczonych do przechowywania opału oraz powierzchni garaży.

W budynkach typu wiejskiego do powierzchni użytkowej mieszkania z reguły zaliczono powierzchnię sieni. Nie uznawano sieni za część składową mieszkania i nie wliczano jej powierzchni do powierzchni użytkowej mieszkania tylko wówczas, gdy:

- sień łączyła część mieszkalną budynku z częścią inwentarską lub gospodarską,
- oprócz sieni znajduje się na tej samej kondygnacji przedpokój
- w budynku znajdowało się więcej niż jedno mieszkanie, a sień użytkowana była wspólnie jako ogólnodostępny korytarz.

Powierzchnię pod schodami znajdującymi się w budynku indywidualnym wliczono do powierzchni użytkowej mieszkania, gdy w budynku znajduje się tylko 1 mieszkanie, nie wlicza się zaś, gdy w budynku znajdują się 2 lub więcej mieszkań; schody i powierzchnię pod nimi uznaje się wówczas za część ogólnie komunikacyjną.

W budynkach jednorodzinnych będących w budowie, ale już w części zamieszkałych, w powierzchni użytkowej mieszkania należy uwzględnić tylko powierzchnię izb i pomieszczeń pomocniczych wykończonych.

Dane o powierzchni użytkowej mieszkań pochodzą z informacji podanych przez lokatorów, na podstawie oświadczenia, bądź dobrowolnego okazania dokumentów, np. umowy najmu, książeczki opłat za mieszkanie, planu domu jednorodzinnego, przeprowadzanych pomiarów poszczególnych pomieszczeń (wchodzących w skład mieszkania).

Powierzchnia użytkowa mieszkania wykorzystywana wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej jest to suma powierzchni pokoi wykorzystywanych wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, a także powierzchnia innych pomieszczeń wykorzystywanych do tej działalności, jeżeli nie prowadzi do nich oddzielne wejście z ulicy, podwórza lub ogólnodostępnego korytarza.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² oraz przeciętna liczba izb mieszkalnych na 1 gospodarstwo domowe obliczona została w oparciu o dane nieuogólnione pochodzące z badania reprezentacyjnego. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania została obliczona przy wykorzystaniu informacji o gospodarstwach domowych w mieszkaniach zamieszkałych stale z ustaloną powierzchnią użytkową. Analogicznie wyliczona została przeciętna liczba izb na 1 gospodarstwo domowe. W powyższych wyliczeniach nie uwzględniono powierzchni użytkowej mieszkania/izby wykorzystywanej wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej).

Tytuł prawny zajmowania mieszkania przez gospodarstwo domowe

Informacje na ten temat dotyczą tytułu prawnego do mieszkania, jaki posiadała w momencie spisu jedna lub więcej osób wchodzących w skład gospodarstwa zamieszkującego w danym mieszkaniu.

Rozróżniano następujące tytuły:

- **własność mieszkania lub domu** - dotyczy gospodarstwa, którego członkowie mieszkają we własnym domu lub własnym mieszkaniu (w tym też gospodarstwa, które wcześniej zamieszkiwało mieszkanie z tytułu spółdzielczego prawa do lokalu własnościowego lub lokatorskiego, ale po wejściu w życie ustawy z dnia 12 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, zostało ustanowione na rzecz jednej lub kilku osób z gospodarstwa – prawo odrębnej własności tego lokalu – z wpisem do księgi wieczystej),
- **spółdzielcze prawo do mieszkania** – dotyczy gospodarstwa, w skład którego wchodzi członek spółdzielni mieszkaniowej, posiadający spółdzielcze prawo do mieszkania z dalszym rozróżnieniem czy do mieszkania lokatorskiego, czy własnościowego,
- **najem** – dotyczy gospodarstwa, które zamieszkuje na podstawie umowy najmu lokalu mieszkalnego, zawartej z właścicielem lub zarządcą budynku, w którym znajduje się lokal (w tym lokalu zamiennego lub socjalnego). Forma ta występuje we wszystkich rodzajach własności mieszkania tj.: w mieszkaniach stanowiących własność spółdzielni

mieszkaniowych, gmin, Skarbu Państwa, zakładu pracy, towarzystw budownictwa społecznego oraz osób fizycznych,

- **podnajem** – dotyczy z reguły drugiego lub trzeciego gospodarstwa zamieszkującego w charakterze sublokatora, tj. osoby podnajmującej odpłatnie izbę(y) w mieszkaniu, w którym jako pierwsze spisano gospodarstwo głównego lokatora – najemcy, członka spółdzielni lub właściciela mieszkania,
- **pokrewieństwo** – z właścicielem lub głównym lokatorem mieszkania, jak również z tytułu dożywocia,
- **inne tytuły** – do tej kategorii zaliczono gospodarstwa zamieszkujące:
  - w budynkach stanowiących własność instytucji wyznaniowych,
  - za pomoc w gospodarstwie domowym, np. za opiekę nad chorym lub dziećmi, za korepetycje,
  - za świadczenie pracy w gospodarstwie rolnym lub w innej działalności gospodarczej prowadzonej przez właściciela mieszkania lub domu,
  - jako pomoc charytatywna dla osoby (rodziny), która znalazła się w trudnej sytuacji, mieszkaniowej, za opiekę nad mieszkaniem,
  - bez tytułu prawnego jako tzw. dzicy lokatorzy.

Urządzenia (instalacje) techniczno-sanitarne w mieszkaniu

Wykazano w spisie urządzenia czynne jak i chwilowo nieczynne, a także te, które już zainstalowano w mieszkaniu, ale nie podłączono ich jeszcze do sieci. Nie spisano natomiast urządzeń, które na skutek znacznych uszkodzeń były nieczynne dłużej niż rok.

Wodociąg. Jako wyposażone w wodociąg uznano mieszkanie, w obrębie, którego znajdował się kran z wodą bieżącą. Urządzenie wykazano w podziale na podłączone do sieci (wodociąg sieciowy) bądź stanowiące urządzenia lokalne.

Przez **sieć wodociągową** rozumiano układ połączonych ze sobą przewodów przeznaczonych do przesyłu wody między ujęciem, a odbiorcą. W skład sieci wodociągowej wchodzi: przewody magistralne, przewody rozdzielcze i połączenia domowe zwane przyłączami.

Przez **wodociąg lokalny** rozumiano wodociąg, który doprowadza wodę do jednego, lub kilku budynków sąsiednich ze źródła ujęcia wody (przydomowej studni głębinowej), poprzez zestaw hydroforowy składający się z pompy, zbiornika wodno-powietrznego (hydrofora) i przekaźnika ciśnieniowego. Zadaniem zestawu jest zapewnienie odpowiedniego, stabilnego ciśnienia w domowej instalacji wodociągowej.

Ustęp splukiwany. W spisie wykazano tylko urządzenia znajdujące się w obrębie mieszkania, splukiwane wodą ze spluczki podłączonej do instalacji wodociągowej, niezależnie czy urządzenie to jest w oddzielnym pomieszczeniu (WC) czy w łazience.

Informacje wykazano w podziale według rodzaju instalacji odprowadzającej nieczystości z budynku: do sieci kanalizacyjnej, do urządzenia lokalnego.

Przez **sieć kanalizacyjną** rozumiano układ połączonych ze sobą przewodów, które służą do odprowadzenia ścieków sanitarnych i wód deszczowych z budynków do oczyszczalni ścieków. Przewody te, w zależności od wielkości i funkcji zwane są kolektorami, kanałami głównymi, kanałami bocznymi i przyłączami domowymi (przykanalikami).

Przez **kanalizację lokalną** rozumiano kanalizację dla jednego, kilku, bądź kilkunastu gospodarstw domowych., zamieszkujących w jednym bądź kilku budynkach. Zebrane razem ścieki są odprowadzane w jedno miejsce, w którym znajduje się osiedlowa oczyszczalnia. W niej unieszkodliwia się ścieki i następnie odprowadza do gruntu bądź cieką wodnego.

Łazienka. Za łazienkę uznano pomieszczenie w mieszkaniu, w którym zainstalowana jest wanna lub kabina prysznicowa, bądź oba te urządzenia oraz urządzenie odprowadzające zużyta wodę na zewnątrz budynku (do sieci kanalizacyjnej lub do szamba).

Gaz. Rozrózniono instalacje gazu z **sieci** i gazu z **butli**. Nie brano pod uwagę butli turystycznych, a jedynie butle o pojemności 11 kg i większe, w tym również „kontenery” z gazem płynnym, z których gaz dostarczany jest do więcej niż 1 mieszkania, np. do całego budynku wielomieszkaniowego lub kilku budynków jednorodzinnych.

Sposób ogrzewania mieszkania.

Rozrózniono w spisie 3 główne sposoby ogrzewania:

- centralne ogrzewanie z sieci
- centralne ogrzewanie indywidualne,
- piece,
- pozostały sposób ogrzewania.

Za **centralne ogrzewanie z sieci** uznano każdą instalację doprowadzającą ciepło (gorącą wodę, parę wodną lub gorące powietrze) centralnego źródła jego wytwarzania do poszczególnych pomieszczeń w mieszkaniu.

Na drugim stopniu podziału, mieszkania ogrzewane przy pomocy c.o. pogrupowano, w zależności od źródła wytwarzania ciepła, na wyposażone w:

- **centralne ogrzewanie z sieci**; wykazywano wówczas, gdy ciepło doprowadzane jest z elektrociepłowni, ciepłowni lub lokalnej kotłowni, ewentualnie przy wykorzystaniu baterii słonecznych (np. spółdzielczej) obsługującej więcej niż 1 budynek,
- **centralne ogrzewanie indywidualne** wykazywano wtedy, gdy źródło wytwarzania ciepła znajduje się w budynku jednorodzinnym (piec do c.o. zainstalowany jest we własnej kotłowni lub w innym pomieszczeniu, np. w piwnicy, bądź też zainstalowane jest elektryczne ogrzewanie podłogowe) bądź też źródło ciepła znajduje się w obrębie mieszkania zlokalizowanego w budynku wielorodzinnym (tzw. instalacja etażowa), np. piec do c.o. zainstalowany jest w kuchni, w łazience.

1.2. Metody zastosowane w opracowaniu wyników spisu

Szczegółowe wyjaśnienia dotyczące jakości wyników w spisie pełnym oraz w badaniu reprezentacyjnym zostały przedstawione w publikacji GUS „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”.

W publikacji tej zawarto również opis sposobu łączenia danych pozyskanych z różnych źródeł, schematu losowania próby w badaniu reprezentacyjnym, uogólniania wyników badania reprezentacyjnego oraz obszernie omówiono precyzję estymacji wartości globalnych, której przykłady interpretacji podajemy poniżej.

Do oceny jakości wyników badania reprezentacyjnego wyznacza się tzw. wskaźniki precyzji estymacji.³

Umożliwiają one użytkownikom tablic wynikowych właściwą ocenę danych. Przyjęto, że prezentowane wskaźniki precyzji będą zdefiniowane jako względne błędy standardowe (inaczej współczynniki zmienności – oznaczane jako CV i wyrażone w procentach) za pomocą wzoru:

$$CV = 100 * \frac{\sqrt{Var(\hat{Y})}}{\hat{Y}}$$

gdzie Var oznacza oszacowanie wariancji estymatora, obliczane według formuły:

$$Var(\hat{Y}) = \sum_h \frac{n_h(1 - n_h/N_h)}{n_h - 1} \sum_i \left(\sum_j w_{hij} y_{hij} - \frac{\sum_i \sum_j w_{hij} y_{hij}}{n_h} \right)^2$$

Wielkość n_h oznacza liczbę mieszkań w danej warstwie zrealizowanej próby, natomiast N_h jest liczbą mieszkań z danej warstwy w populacji; wielkości N_h można odtworzyć odpowiednio sumując skorygowane wagi wynikające z losowania próby do badania reprezentacyjnego.

Wskaźniki precyzji estymacji wartości globalnych dla podstawowych zmiennych zostały przedstawione w tablicach precyzji znajdujących się na końcu aneksu tabelarycznego.

Wskaźnik CV można wykorzystywać do wyznaczania przedziału ufności, który z określonym prawdopodobieństwem (tzw. poziomem ufności, np. 95%) pokrywa prawdziwą wartość estymowanego parametru. Na przykład dla poziomu ufności 95% granice takiego przedziału mają postać: $\hat{Y} \pm 1,96 * \hat{Y} * CV/100$.

---

³ Patrz „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna” str. 49, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosc-i-mieszkan-2011/ludnosc-stan-i-struktura-demograficzno-spooleczna-nsp-2011,14,1.html>

Przykładowe interpretacje wskaźników precyzji dla wartości globalnych odnośnie:

- liczby gospodarstw domowych trzy i więcej rodzinnych

W oparciu o dane zebrane w ramach badania reprezentacyjnego oszacowano, że liczba gospodarstw domowych trzy i więcej rodzinnych wynosiła 76 153, a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił $CV=0,71\%$. Wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 75 093 a 77 213 obejmuje prawdziwą liczbę takich gospodarstw.

- liczby gospodarstw domowych w Polsce zamieszkujących w mieszkaniach z tytułu własności

W oparciu o dane zebrane w ramach badania reprezentacyjnego oszacowano, że liczba gospodarstw domowych w Polsce zamieszkujących w mieszkaniach z tytułu własności wyniosła 7 509 019, a wskaźnik precyzji to $CV=0,05\%$. Oznacza, że prawdziwa wartość estymowanego parametru wynosi $7\,509\,019 \pm 3\,754$ (jest to tzw. estymacja punktowa). Wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 7 501 660 a 7 516 378 obejmuje prawdziwą liczbę takich gospodarstw.

- liczby gospodarstw domowych w Polsce zamieszkujących samodzielnie w mieszkaniu wyposażonym w wodociąg

Jeżeli oszacowana liczba gospodarstw domowych w Polsce zamieszkujących samodzielnie w mieszkaniu wyposażonym w wodociąg wynosiła 332 254, a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił $CV=1,21$, to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 324 374 a 340 134 obejmuje prawdziwą liczbę takich gospodarstw.

Interpretując wyniki badania reprezentacyjnego zwykle przyjmuje się umowne progi precyzji, powyżej których jakość uogólnień nie jest zadowalająca. Praktycznie wartość takiego progu można ustalić na poziomie np. $CV=10\%$. Wtedy oszacowania z błędem względnym powyżej 10% powinny być traktowane z ostrożnością, jako mało precyzyjne. Często przyjmuje się dodatkowy próg na poziomie np. $CV=20\%$, przekroczenie którego uznaje się za wyraźny sygnał niewiarygodności uzyskanych oszacowań; wskazuje to na konieczność prezentacji wyników na wyższych stopniach agregacji.

UWAGI ANALITYCZNE

Według stanu na 31 marca 2011 r. w Polsce istniało ponad 13,5 mln gospodarstw domowych i prawie 11 mln rodzin. W miastach mieszkało ok. 67% gospodarstw domowych i ok. 62% rodzin.

Tabl. 1 Gospodarstwa domowe i rodziny w mieszkaniach według typu gospodarstwa domowego w latach 2002 i 2011 w tys.

Wyszczególnienie g - gospodarstwa domowe r - rodziny		Gospodarstwa domowe		
		2002	2011	2002=100
		<i>Polska ogółem</i>		
Ogółem	g	13 331,0	13 568,0	101,8
z tego gospodarstwa domowe				
rodzinne	g	9 815,6	9 887,4	100,7
	r	10 455,4	10 972,5	104,9
nierodzinne	g	3 515,4	3 680,6	104,7
		<i>Miasta</i>		
Ogółem	g	8 960,9	9 146,9	102,1
w tym gospodarstwa domowe				
rodzinne	g	6 323,2	6 357,4	100,5
	r	6 595,6	6 805,7	103,2
nierodzinne	g	2 637,7	2 789,5	105,8
		<i>Wieś</i>		
Ogółem	g	4 370,1	4 421,1	101,2
w tym gospodarstwa domowe				
rodzinne	g	3 492,5	3 530,0	101,1
	r	3 859,7	4 166,9	108,0
nierodzinne	g	877,7	891,1	101,5

W porównaniu z 2002 r. liczba gospodarstw domowych w Polsce wzrosła o prawie 2%, a liczba rodzin o ok. 5%. Przyrost liczby rodzin był wyższy niż liczby gospodarstw domowych, a w szczególności dotyczyło to wsi. Na wsi liczba rodzin wzrosła o ok.8%, przy jednoczesnym przyroście populacji gospodarstw domowych o ok.1%.

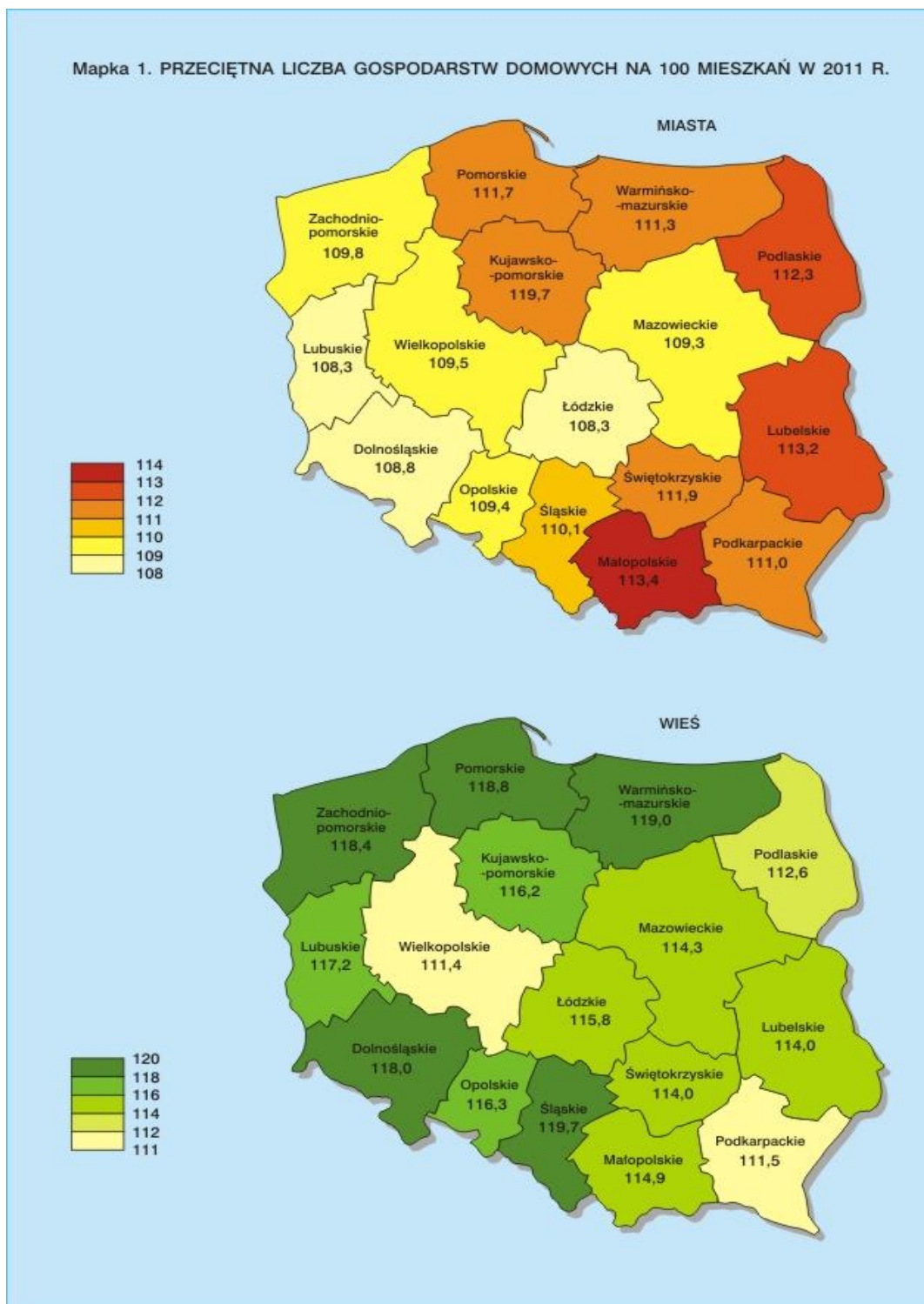
Tabl.2 Przeciętna liczba gospodarstw domowych na 100 mieszkań według liczby izb w mieszkaniu 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W mieszkaniu o liczbie izb:					
		1	2	3	4	5 i więcej	
Ogółem	2002	114,6	107,5	108,4	111,0	115,1	124,8
	2011	112,3	103,7	105,5	107,3	110,6	120,8
		2002=100					
		98,0	96,4	97,3	96,7	96,1	96,8
Miasta	2002	113,8	108,1	109,5	111,5	114,6	123,2
	2011	110,3	103,4	105,0	106,5	109,5	120,4
		2002=100					
		97,0	95,7	95,9	95,5	95,6	97,7
Wieś	2002	116,3	103,5	105,6	109,7	116,4	126,5
	2011	115,2	105,2	106,6	109,1	112,3	121,1
		2002=100					
		99,1	101,6	100,9	99,5	96,5	95,7

W okresie 2002-2011 warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych poprawiły się pod względem przeciętnej liczby gospodarstw domowych przypadających na 100 mieszkań. W 2011 r. na 100 mieszkań przypadało 112,3 gospodarstw domowych, podczas gdy w 2002 r. relacja ta wyniosła 114,6. W miastach spadek liczby gospodarstw domowych przypadających na 100 mieszkań dotyczył wszystkich mieszkań niezależnie od liczby izb. Na wsi liczba gospodarstw domowych na 100 mieszkań spadła w przypadku mieszkań 3 i więcej izbowych, podczas gdy w mieszkaniach 1- i 2-izbowych liczba gospodarstw domowych wzrosła o ok.1%.

Mapka 1. PRZECIĘTNA LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH NA 100 MIESZKAŃ W 2011 R.

W 2011 r. najmniej gospodarstw domowych na 100 mieszkań przypadło w miastach województw: lubuskiego i łódzkiego (108,3) oraz dolnośląskiego (108,8) oraz na wsiach województw: wielkopolskiego (111,4), podkarpackiego (111,5) oraz podlaskiego (112,6). Największe zagęszczenie gospodarstw domowych w mieszkaniach odnotowano w miastach województw: małopolskiego (113,4 gospodarstw domowych na 100 mieszkań), lubelskiego (113,2) i podlaskiego (112,3) oraz na wsiach województw: śląskiego (119,7), warmińsko-mazurskiego (119,0) i pomorskiego (118,8).

Samodzielność zajmowania mieszkania

Poprawa sytuacji mieszkaniowej gospodarstw domowych pod względem ich zagęszczenia w mieszkaniach znajduje potwierdzenie w samodzielności zamieszkiwania. W 2011 r. ponad 80% ogółu gospodarstw domowych, tj. 10 980,1 tys. gospodarstw dysponowało samodzielnym mieszkaniem. W miastach liczba gospodarstw domowych mieszkających samodzielnie wyniosła 7 632,1 tys. (ponad 83% ogółu gospodarstw), a na wsi 3 348,0 tys. (prawie 76%). Dla porównania - w 2002 r. gospodarstwa domowe mieszkające samodzielnie stanowiły ok. 76% ogółu gospodarstw domowych, przy czym w miastach ich odsetek wyniósł ponad 77%, a na wsi ponad 73%.

Tabl.3 Gospodarstwa domowe według samodzielności zamieszkiwania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Razem	gospodarstwa domowe zamieszkujące:				
		samodzielnie	wspólnie			
			razem	w tym w mieszkaniu zamieszkują		
				z 1 gospodarstwem	z 2 i więcej gospodarstwami	
w tysiącach						
Ogółem	2002	13 331,0	10 151,4	3 179,6	2 577,6	602,0
	2011	13 568,0	10 980,1	2 587,9	2 071,1	516,8
Miasta	2002	8 960,8	6 937,2	2 023,6	1 624,4	399,2
	2011	9 146,9	7 632,1	1 514,8	1 234,5	280,3
Wieś	2002	4 370,1	3 214,2	1 155,9	953,1	202,8
	2011	4 421,1	3 348,0	1 073,1	836,7	236,5
w %						
Ogółem	2002	100,0	76,1	23,9	19,3	4,5
	2011	100,0	80,9	19,1	15,3	3,8
Miasta	2002	100,0	77,4	22,6	18,1	4,5
	2011	100,0	83,4	16,6	13,5	3,1
Wieś	2002	100,0	73,5	26,5	21,8	4,6
	2011	100,0	75,7	24,3	18,9	5,3

W 2011 r. wśród prawie 2,6 mln gospodarstw domowych, które dzieliły mieszkanie z innymi gospodarstwami domowymi, prawie 2,1 mln mieszkało wspólnie z jednym gospodarstwem domowych (ok. 15% ogółu gospodarstw domowych). W miastach liczba gospodarstw domowych mieszkających wspólnie z jednym gospodarstwem domowym

wyniosła 1,2 mln (ponad 13% ogółu gospodarstw domowych mieszkających w miastach), a na wsi – 0,8 mln (prawie 19%).

Tabl.4 Rodziny według samodzielności zamieszkiwania w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Razem	z tego				
		w gospodarstwach jednorodzinnych			w gospodarstwach dwurodzinnych i większych	
		razem	zamieszkujących samodzielnie	zamieszkujących wspólnie z innym gospodarstwem domowym		
w tysiącach						
Ogółem	2002	10 455,4	9 203,1	7 354,2	1 848,9	1 252,3
	2011	10 972,5	8 897,5	7 336,1	1 561,3	2 075,1
Miasta	2002	6 595,6	6 060,1	5 021,5	1 038,6	535,5
	2011	6 805,7	5 942,3	5 113,5	902,1	863,4
Wieś	2002	3 859,7	3 142,9	2 332,7	810,2	716,8
	2011	4 166,9	2 955,1	2 222,6	732,5	1 211,7
w %						
Ogółem	2002	100,0	88,0	70,3	17,7	12,0
	2011	100,0	81,1	66,9	14,2	18,9
Miasta	2002	100,0	91,9	76,1	15,7	8,1
	2011	100,0	87,3	75,1	13,3	12,7
Wieś	2002	100,0	81,4	60,4	21,0	18,6
	2011	100,0	70,9	53,3	17,6	29,1
2002=100						
Ogółem		104,9	96,7	99,8	84,4	165,7
Miasta		103,2	98,1	101,8	86,9	161,2
Wieś		108,0	94,0	95,3	90,4	169,0

Wśród prawie 11 mln rodzin spisanych w ramach NSP 2011 prawie 8,9 mln mieszkało samodzielnie⁴ i stanowiły one prawie 67% ogółu rodzin. W miastach samodzielnie mieszkało $\frac{3}{4}$ rodzin, podczas gdy na wsi nieco ponad połowę.

Dla porównania w 2002 r. rodziny mieszkające samodzielnie stanowiły ok.70% ogółu rodzin, przy czym w miastach ich udział wyniósł ok.76%, a na wsi ok. 60%. Spadek liczby rodzin posiadających samodzielność mieszkaniową był następstwem zmniejszenia się populacji rodzin tworzących jednorodzinne gospodarstwa domowe na poczet wzrostu liczby rodzin wchodzących w skład gospodarstw dwurodzinnych i większych.

⁴ Rodzina mieszkająca samodzielnie to rodzina stanowiąca gospodarstwo domowe jednorodzinne, które nie mieszka wspólnie z innym gospodarstwem domowym.

Tytuł zajmowania mieszkania przez gospodarstwa domowe

W 2011 r. najliczniejszą grupę gospodarstw domowych stanowiły gospodarstwa zajmujące swoje mieszkanie z tytułu własności budynku – 5,1 mln lub mieszkania – 2,3 mln gospodarstw domowych, czy też spółdzielczego prawa własnościowego – 1,8 mln gospodarstw domowych. Łącznie stanowiły one prawie ok. 69% ogółu gospodarstw domowych.

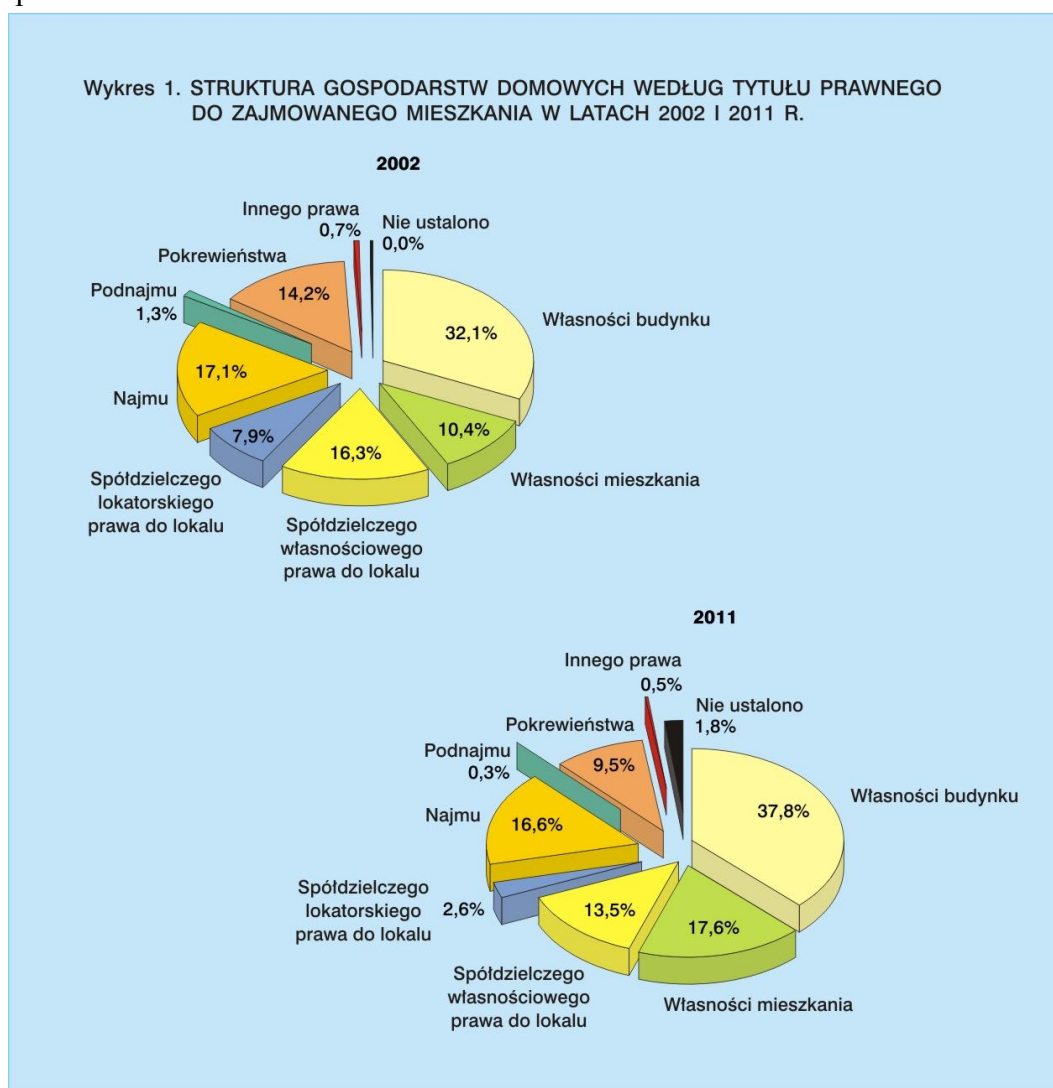
Ponad 2,2 mln gospodarstw domowych wynajmowało mieszkanie (16,6% ogółu gospodarstw) i to głównie od gmin - ponad 1 mln gospodarstw (7,6%) bądź od osób fizycznych - prawie 0,6 mln gospodarstw (4,2%).

Tabl.5 Gospodarstwa domowe według tytułu zajmowania mieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta	Wieś	Ogółem	Miasta	Wieś
	w tysiącach			udział w%		
Razem	13 568,0	9 146,9	4 421,1	100,0	100,0	100,0
Gospodarstwa zamieszkujące z tytułu:						
Własności	7 509,0	3 973,9	3 535,1	55,3	43,4	80,0
budynku	5 122,5	1 931,0	3 191,5	37,8	21,1	72,2
mieszkania	2 386,5	2 042,9	343,6	17,6	22,3	7,8
Spółdzielczego prawa do lokalu	2 180,8	2 143,4	37,4	16,1	23,4	0,8
własnościowego	1 830,4	1 804,9	25,6	13,5	19,7	0,6
lokatorskiego	350,4	338,5	11,9	2,6	3,7	0,3
Najmu mieszkania	2 258,1	2 011,1	247,0	16,6	22,0	5,6
stanowiącego własność:						
osoby fizycznej będącej:	575,5	522,1	53,4	4,2	5,7	1,2
właścicielem budynku	229,6	190,0	39,6	1,7	2,1	0,9
współwłaścicielem budynku	345,8	332,1	13,8	2,5	3,6	0,3
spółdzielni mieszkaniowej	67,6	67,1	0,6	0,5	0,7	0,0
gminy	1 029,1	951,9	77,2	7,6	10,4	1,7
Skarbu Państwa	183,9	135,9	48,1	1,4	1,5	1,1
zakładu pracy	191,4	143,6	47,8	1,4	1,6	1,1
towarzystwa budownictwa społecznego	84,4	82,6	1,8	0,6	0,9	0,0
pozostałego podmiotu	47,7	34,0	13,7	0,4	0,4	0,3
nieustaloną	78,4	74,0	4,4	0,6	0,8	0,1
Podnajmu	37,1	31,1	6,0	0,3	0,3	0,1
Pokrewieństwa	1 282,9	724,6	558,2	9,5	7,9	12,6
Innego	62,3	43,0	19,3	0,5	0,5	0,4
Nie ustalono	237,8	219,7	18,1	1,8	2,4	0,4

W miastach we własnym mieszkaniu lub budynku mieszkało ponad 43% ogółu gospodarstw domowych, a prawie 20% gospodarstw domowych posiadało spółdzielcze prawa własnościowe do lokalu mieszkalnego. Ponad 10% gospodarstw domowych zamieszkiwało mieszkanie z tytułu najmu od gminy, ok. 8% z tytułu pokrewieństwa, a ponad 5% z tytułu najmu od osoby fizycznej.

Na wsi ponad 80% gospodarstw domowych zamieszkiwało swoje mieszkanie z tytułu własności, z tego ponad 72% z tytułu własności budynku a ok.8% z tytułu własności mieszkania. Niecały 1% gospodarstw domowych korzystało ze spółdzielczego prawa własnościowego. Gospodarstwa domowe wynajmujące mieszkania stanowiły ponad 5% ogółu gospodarstw domowych mieszkających na wsi, podczas gdy ponad 12% mieszkało z tytułu pokrewieństwa.

W porównaniu z 2002 r. wśród gospodarstw domowych wzrósł udział gospodarstw mieszkających z tytułu własności budynku (o 5,7 p.proc.) oraz mieszkania (o 7,2 p.proc.). Spadł natomiast udział gospodarstw domowych posiadających spółdzielcze lokatorskie prawo do zajmowanego lokalu mieszkalnego (o 5,4 p.proc.) oraz tych mieszkających z tytułu

pokrewieństwa (o 4,7 p.proc.), czy też posiadających spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego (o 2,9 p.proc.).

Sytuacja gospodarstw domowych i rodzin pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz wielkości mieszkań

W 2011 r. sytuacja gospodarstw domowych i rodzin pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne była lepsza w miastach niż na wsi. W porównaniu z 2002r. warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych mieszkających na wsi uległy jednak pod tym względem znaczącej poprawie.

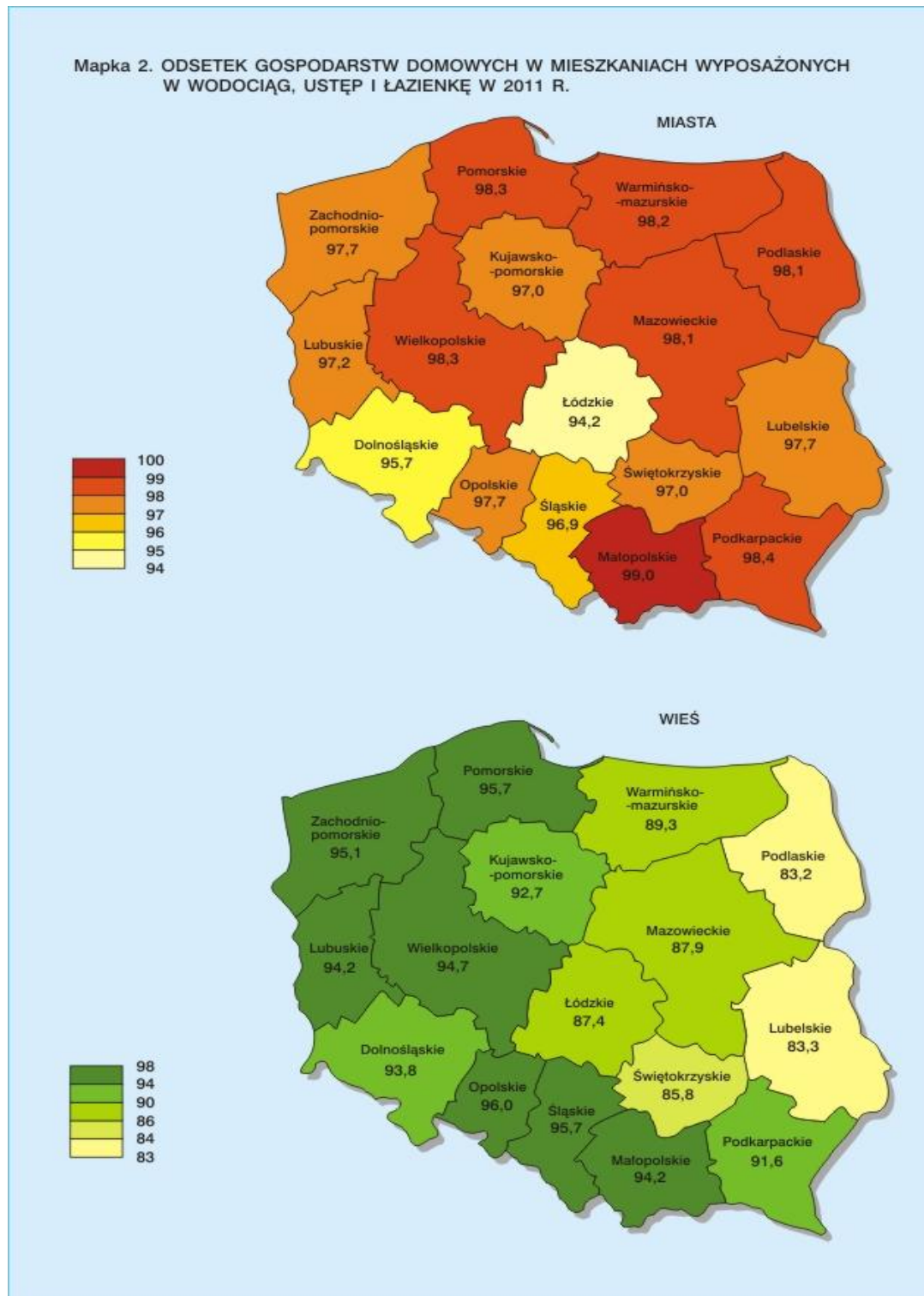
Biorąc pod uwagę wielkość mieszkań, gospodarstwa domowe mieszkające na wsi miały do dyspozycji większą powierzchnię użytkową mieszkań oraz więcej izb niż gospodarstwa domowe w miastach.

Tabl. 6 Gospodarstwa domowe według stopnia wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	W mieszkaniach wyposażonych w				W mieszkaniach bez wodociągu	Nie ustalono	
		wodociąg, ustęp i łazienkę		wodociąg ¹⁾				
		razem	w tym z c.o.	razem	w tym z c.o.			
		w % ogółem						
OGÓLEM	2002	13 331,0	86,2	76,0	9,4	1,8	4,1	x
	2011	13 568,0	95,3	85,6	2,9	0,5	1,8	0,0
Miasta	2002	8 960,9	92,1	83,0	6,4	1,1	1,2	x
	2011	9 146,9	97,4	89,0	2,0	0,3	0,6	0,0
Wieś	2002	4 370,1	74,2	61,5	15,4	3,2	10,1	x
	2011	4 421,1	91,2	78,4	4,8	0,7	4,1	0,0

¹⁾ Z ustępem ale bez łazienki, z łazienką, ale bez ustępu oraz bez obu tych instalacji.

W miastach ponad 97% ogółu gospodarstw domowych zamieszkiwało mieszkania wyposażone w trzy podstawowe instalacje, tj. wodociąg, ustęp i łazienkę, natomiast na wsi takich gospodarstw było ok. 91%. W mieszkaniach bez wodociągu mieszkało nadal 0,6% gospodarstw domowych mieszkających w miastach oraz 4,1% gospodarstw domowych mieszkających na wsi.

W miastach najwyższy odsetek gospodarstw domowych mieszkających w mieszkaniach wyposażonych w wodociąg, ustęp i łazienkę odnotowano w województwach: małopolskim (99,0%), podkarpackim (98,4%) oraz wielkopolskim i pomorskim (98,3%). Najmniej korzystne warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych pod względem wyposażenia w trzy podstawowe instalacje zaobserwowano w miastach województw: łódzkiego (94,2%), dołnośląskiego (95,7%) oraz śląskiego (96,9%).

Na wsi najwyższy udział gospodarstw domowych mających dostęp do trzech

podstawowych instalacji w mieszkaniu wystąpił w województwach: opolskim (96,0%), śląskim i pomorskim (95,7%) oraz zachodniopolskim (95,1%). W województwach: podlaskim (83,2%), lubelskim (83,3%) oraz świętokrzyskim (85,8%) wyposażenie gospodarstw domowych w wodociąg, ustęp i łazienkę było najniższe.

Tabl. 7 Gospodarstwa domowe według stopnia wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz tytułu prawnego do zajmowanego mieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Razem w tys.	w tym w mieszkaniach wyposażonych w:				
		wodociąg, ustęp i łazienkę		wodociąg ¹⁾		w mieszkaniach bez wodociągu
		razem	w tym	razem	w tym	
			z c.o.		z c.o.	
udział w %						
Polska ogółem	13 568,0	95,3	85,6	2,9	0,5	1,8
Gospodarstwa zamieszkujące z tytułu:						
Własności	7 509,0	94,9	85,5	2,8	0,5	2,3
budynku	5 122,5	93,2	82,2	3,6	0,6	3,2
mieszkania	2 386,5	98,5	92,7	1,1	0,2	0,4
Spółdzielczego prawa do lokalu	2 180,8	99,9	99,3	0,1	(0,0)	(0,0)
własnościowego	1 830,4	100,0*	99,5	(0,0)	(0,0)	(0,0)
lokatorskiego	350,4	99,6	98,0	0,3	0,1	0,1
Najmu mieszkania	2 258,1	91,5	70,6	6,6	0,9	2,0
stanowiącego własność:						
osoby fizycznej będącej:						
właścicielem budynku	229,6	83,7	47,0	11,8	1,3	4,4
współwłaścicielem budynku	345,8	92,4	69,0	6,2	0,7	1,4
spółdzielni mieszkaniowej	67,6	99,8	98,6	0,2	(0,0)	(0,0)
gminy	1 029,1	89,8	66,7	8,0	1,2	2,2
Skarbu Państwa	183,9	95,2	83,8	3,3	0,4	1,4
zakładu pracy	191,4	94,5	78,9	4,2	0,8	1,3
towarzystwa budownictwa społecznego	84,4	98,6	93,5	1,0	0,1	0,3
pozostałego podmiotu	47,7	95,2	80,3	3,0	0,5	1,8
nieustaloną	78,4	98,6	91,8	1,0	0,2	0,4
Podnajmu	37,1	97,3	89,3	1,7	0,3	1,0
Pokrewieństwa	1 282,9	96,4	86,7	2,4	0,5	1,2
Innego	62,3	95,3	84,6	2,7	0,6	2,0
Nie ustalono	237,8	98,9	96,5	0,2	0,1	0,1

* 99,98%

Najlepsze warunki mieszkaniowe pod względem wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne miały gospodarstwa domowe zajmujące mieszkania z tytułu: spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, najmu mieszkania od spółdzielni

mieszkaniowej bądź z tytułu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego. Dostęp do łazienki, wodociągu i ustępu w mieszkaniu posiadały prawie wszystkie gospodarstwa domowe mieszkające z tytułu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. W te trzy podstawowe instalacje wyposażone były mieszkania 99,8% gospodarstw domowych mieszkających z tytułu najmu mieszkania od spółdzielni mieszkaniowej oraz 99,6% gospodarstw domowych posiadających spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego.

Najniższy stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne odnotowano wśród gospodarstw domowych mieszkających z tytułu najmu mieszkania od osoby fizycznej będącej właścicielem budynku. Prawie 84% tych gospodarstw domowych miało w swoich mieszkaniach dostęp do wodociągu, łazienki i ustępu. W mieszkaniach wyposażonych w trzy podstawowe instalacje mieszkało prawie 90% gospodarstw domowych wynajmujących mieszkanie od gminy oraz ponad 92% gospodarstw domowych mieszkających z tytułu najmu od osoby fizycznej będącej współwłaścicielem budynku.

W mieszkaniach bez wodociągu mieszkało ponad 4% gospodarstw domowych wynajmujących mieszkanie do osoby fizycznej będącej właścicielem budynku, czy też ponad 3% gospodarstw domowych mieszkających z tytułu własności budynku.

W 2011 r. wśród 11 mln rodzin 10,6 mln mieszkało w mieszkaniach wyposażonych w trzy podstawowe instalacje (96,7% ogółu rodzin). W miastach udział ten kształtował się na poziomie 98,0%, a na wsi 94,6%.

Tabl. 8 Rodziny z dziećmi według stopnia wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w 2011 r.

Wyszczególnienie	Razem w tys.	z tego w mieszkaniach wyposażonych w:				w mieszkaniach bez wodociągu
		wodociąg, ustęp i łazienkę		wodociąg ¹⁾		
		razem	w tym	razem	w tym	
			z c.o.		z c.o.	
udział w %						
<i>Ogółem</i>						
OGÓŁEM RODZINY	10 972,5	96,7	87,9	2,2	0,4	1,1
w tym rodziny z dziećmi	8 130,9	96,5	87,1	2,3	0,4	1,2
z tego:						
małżeństwa z dziećmi ²⁾	5 628,1	97,5	89,8	1,7	0,4	0,8
jedno z rodziców z dziećmi	2 502,9	94,0	81,1	3,9	0,6	2,1
Dzieci ogółem	13 294,6	96,2	86,3	2,5	0,5	1,3
<i>Miasta</i>						
OGÓŁEM RODZINY	6 805,7	98,0	90,3	1,5	0,3	0,4
w tym rodziny z dziećmi	4 892,3	97,8	89,4	1,7	0,3	0,5
z tego:						

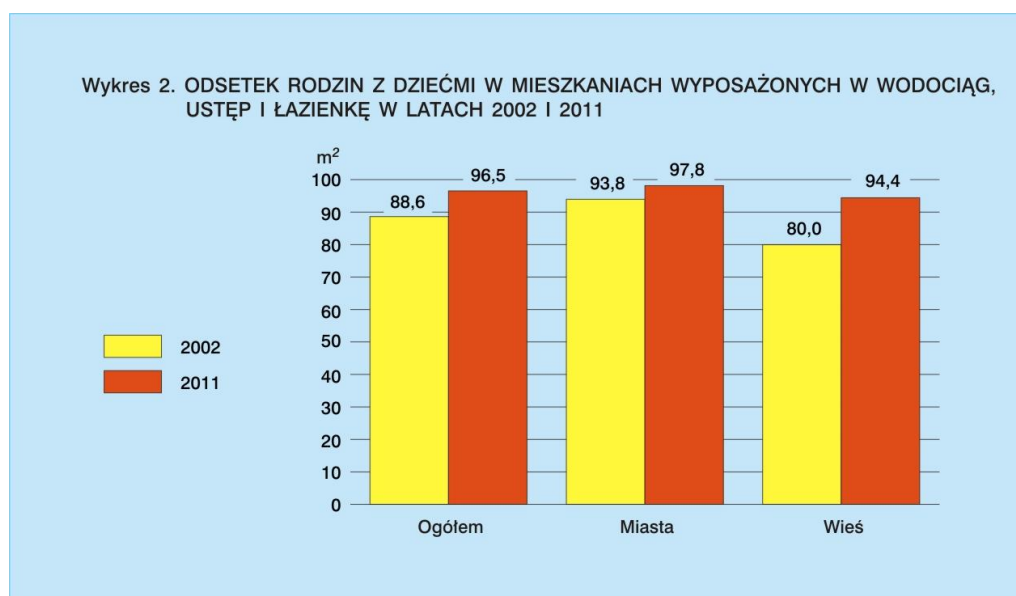
małżeństwa z dziećmi ²⁾	3 232,4	98,6	91,7	1,1	0,2	0,3
jedno z rodziców z dziećmi	1 659,9	96,3	84,8	2,8	0,5	0,9
Dzieci ogółem	7 423,5	97,7	88,6	1,8	0,3	0,5
<i>Wieś</i>						
OGÓŁEM RODZINY	4 166,9	94,6	84,0	3,2	0,6	2,2
w tym rodziny z dziećmi	3 238,7	94,4	83,7	3,3	0,7	2,3
z tego:						
małżeństwa z dziećmi ²⁾	2 395,7	96,1	87,2	2,4	0,5	1,5
jedno z rodziców z dziećmi	843,0	89,6	73,6	5,9	1,0	4,5
Dzieci ogółem	5 871,0	94,3	83,3	3,4	0,7	2,3

¹⁾ Z ustępem ale bez łazienki, z łazienką, ale bez ustępu oraz bez obu tych instalacji.

²⁾ Łącznie ze związkami partnerskimi

Warunki mieszkaniowe rodzin z dziećmi pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne były zależne od typu rodziny biologicznej. Małżeństwa z dziećmi częściej zajmowały mieszkania kompletnie wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne niż rodziny składające się z jednego rodzica z dziećmi. Dostęp do trzech podstawowych instalacji miało 97,5% rodzin typu: małżeństwa z dziećmi. Rodziny typu: jeden rodzic z dziećmi były wyposażone nieco gorzej - 94,0% tego typu rodzin posiadało w swoim mieszkaniu dostęp do wodociągu, ustępu i łazienki.

Różnice w stopniu wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne małżeństw z dziećmi oraz samotnych rodziców z dziećmi są szczególnie zauważalne na wsi. W 2011 r. na wsi dostęp do trzech podstawowych instalacji miało ok. 96% małżeństw z dziećmi, podczas gdy w przypadku samotnych rodziców z dziećmi udział ten wyniósł niecałe 90%. Jednocześnie na wsi w mieszkaniach bez wodociągu mieszkało 4,5% rodzin składających się z jednego rodzica z dziećmi oraz 1,5% małżeństw z dziećmi.

Pomimo występowania w 2011 r. mieszkań bez łazienki, ustępu, czy wodociągu, w porównaniu z 2002 r. nastąpiła poprawa stopnia wyposażenia mieszkań zajmowanych przez rodziny z dziećmi. W 2011 r. odsetek rodzin z dziećmi w mieszkaniach z trzema podstawowymi instalacjami wyniósł 96,5%, wobec 88,6% w 2002 r. Znaczący wzrost dostępu do w/w instalacji odnotowano na wsi. W 2002 r. 80% rodzin z dziećmi mieszkającymi na wsi mieszkało w mieszkaniach wyposażonych w wodociąg, ustęp i kanalizację, a w 2011 r. udział ten wyniósł ponad 94%.

Tabl. 9 Rodziny z dziećmi według stopnia wyposażenia mieszkania w instalacje techniczno-sanitarne i wykształcenia rodziców w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	w tym w mieszkaniach wyposażonych w:		w mieszkaniach bez wodociągu
		wodociąg, ustęp i łazienkę	wodociąg	
		udział w %		
<i>Ogółem</i>				
Rodziny z dziećmi razem	8 130,9	96,5	2,3	1,2
w tym rodziny z wykształceniem¹⁾:				
wyższym	1 949,6	99,7	0,2	0,1
średnim	3 126,3	98,3	1,2	0,5
zasadniczym zawodowym	1 879,9	95,0	3,5	1,6
gimnazjalnym lub podstawowym²⁾	951,5	87,2	7,9	4,9
<i>Miasta</i>				
Rodziny z dziećmi razem	4 892,3	97,8	1,7	0,5
w tym rodziny z wykształceniem ¹⁾ :				
wyższym	1 454,8	99,8	0,1	0,0
średnim	1 992,5	98,7	1,0	0,3
zasadniczym zawodowym	900,3	95,9	3,2	0,9
gimnazjalnym lub podstawowym ²⁾	397,7	91,3	6,5	2,2
<i>Wieś</i>				
Rodziny z dziećmi razem	3 238,7	94,4	3,3	2,3
w tym rodziny z wykształceniem ¹⁾ :				
wyższym	494,9	99,3	0,4	0,2
średnim	1 133,7	97,5	1,5	0,9
zasadniczym zawodowym	979,6	94,1	3,7	2,2
gimnazjalnym lub podstawowym ²⁾	553,8	84,3	8,8	6,8

¹⁾Oboje rodziców lub jedno z nich posiada wymienione wykształcenie

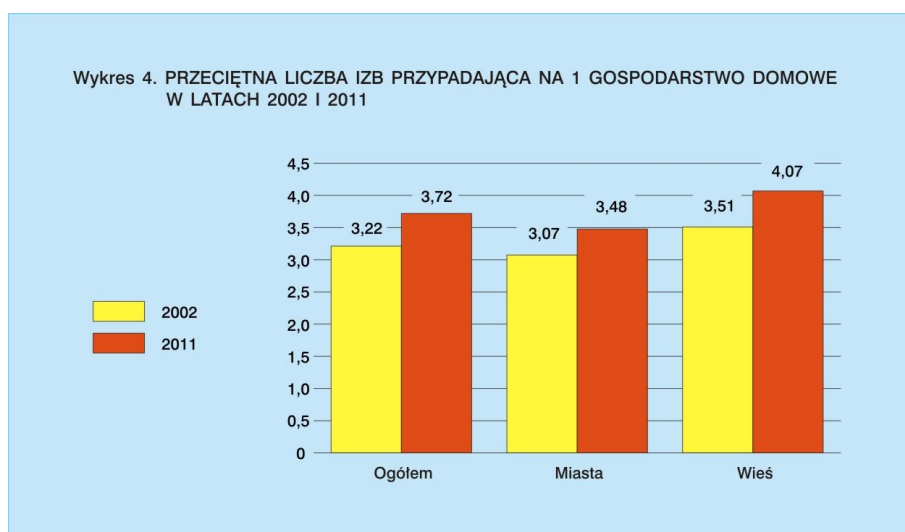
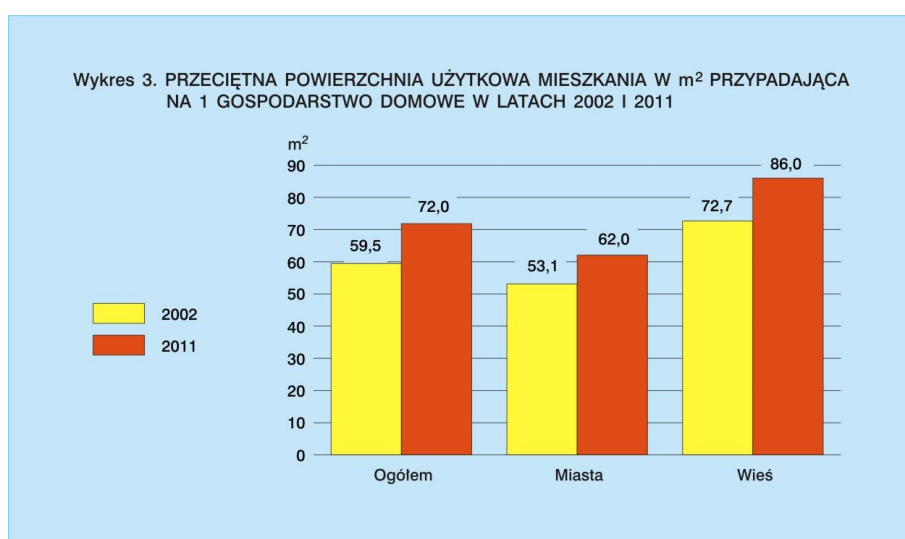
²⁾Z podstawowym lub gimnazjalnym ukończonym lub nieukończonym lub bez wykształcenia podstawowego

Sytuacja rodzin z dziećmi pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest zależna od poziomu wykształcenia rodziców. Zarówno w miastach, jak i na wsi ponad 99% rodzin z dziećmi, których rodzice posiadali wykształcenie wyższe, mieszkało w mieszkaniach wyposażonych w wodociąg, ustęp i łazienkę. W przypadku

rodziców z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym dostęp do trzech w/w instalacji miało 91,3% takich rodzin mieszkających w miastach oraz 84,3% rodzin na wsi.

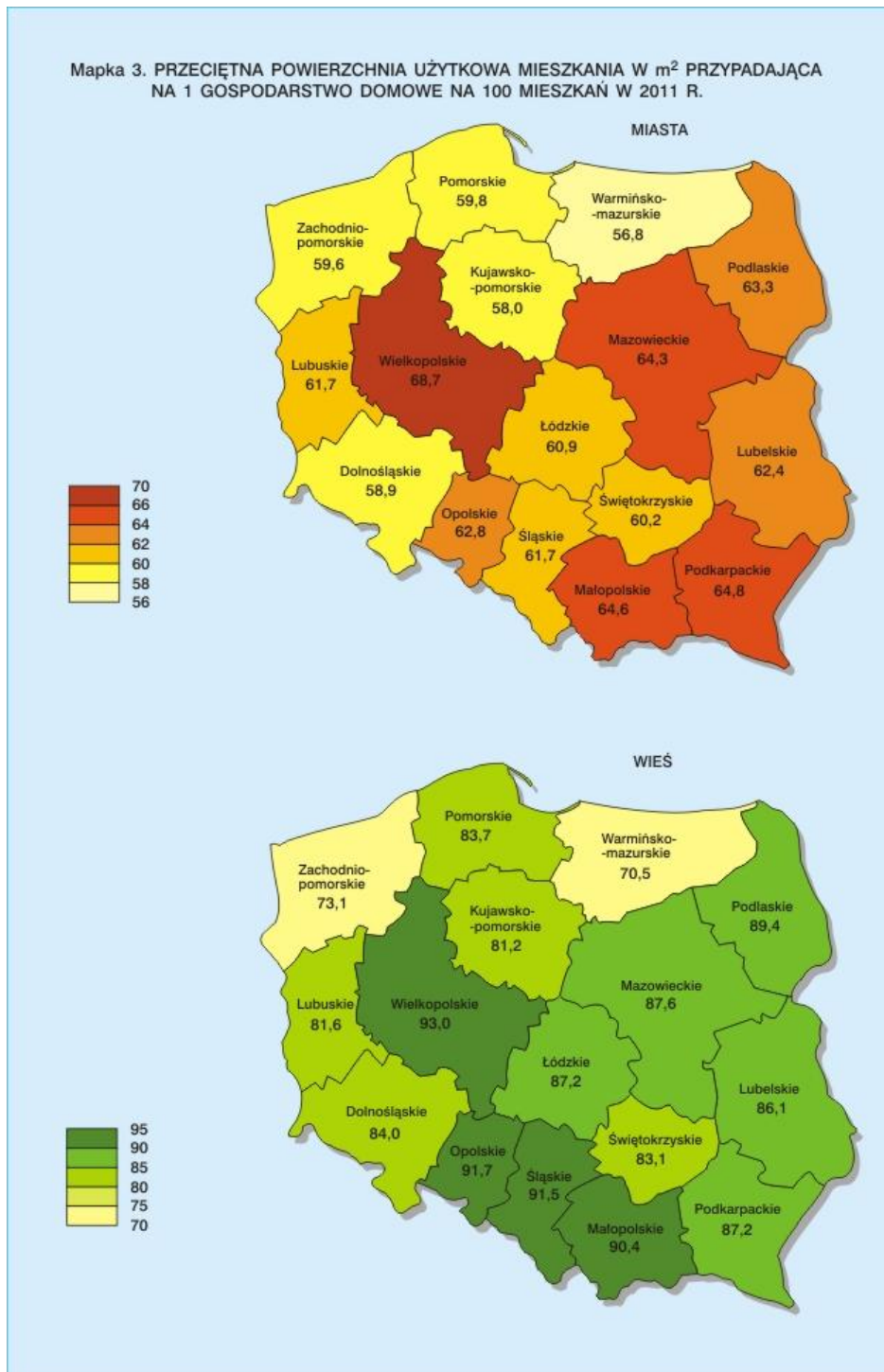
W miastach w mieszkaniach bez wodociągu mieszkało niecałe 0,5 promila rodzin z dziećmi, których rodzice posiadali wykształcenie wyższe oraz 2,2% rodzin z dziećmi, których rodzice posiadali wykształcenie gimnazjalne lub podstawowe. Na wsi w mieszkaniach bez wodociągu mieszkało 2 promile rodzin z dziećmi, których rodzice posiadali wykształcenie wyższe oraz 6,8% rodzin z dziećmi, których rodzice posiadali wykształcenie gimnazjalne lub podstawowe.

Istotnym elementem decydującym o warunkach mieszkaniowych gospodarstw domowych jest powierzchnia użytkowa mieszkań, czy też liczba izb mieszkalnych pozostających w dyspozycji gospodarstwa domowego.

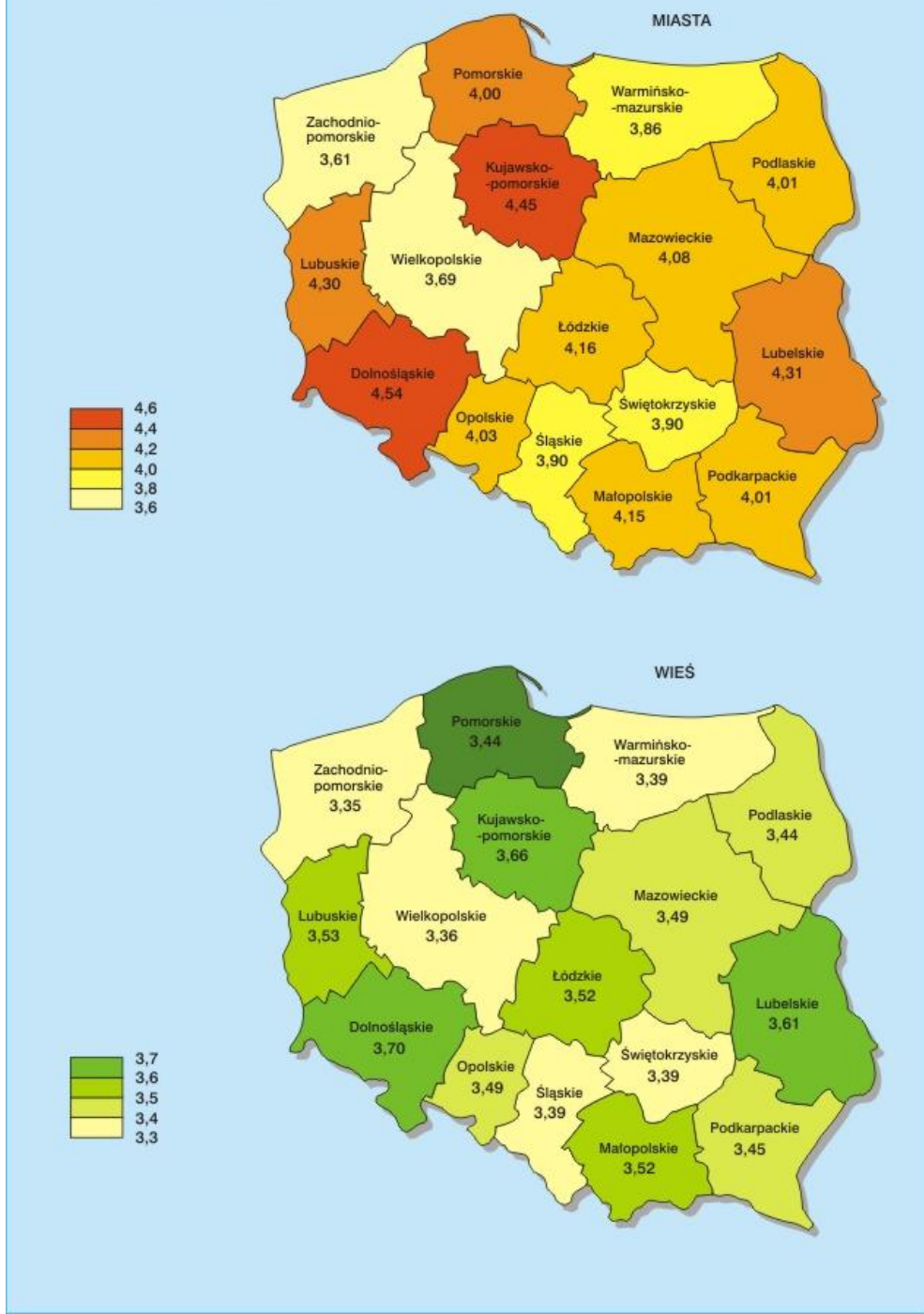

Według stanu na 31 marca 2011 r. na 1 gospodarstwo domowe przypadało 72,0 m² powierzchni użytkowej mieszkania oraz 3,72 izby mieszkalnej. W miastach na 1 gospodarstwo domowe przypadło 62,0 m² powierzchni użytkowej i 3,48 izby mieszkalnej, podczas gdy na wsi przeciętne te wyniosły odpowiednio 86,0 m² i 4,07 izby mieszkalnej.

W porównaniu z 2002 r. w 2011 r. poprawa warunków mieszkaniowych gospodarstw domowych mieszkających na wsi była bardziej znacząca niż tych mieszkających w miastach. Na wsi odnotowano przyrost powierzchni użytkowej przypadającej na 1 gospodarstwo domowe o 13,3 m² oraz 0,56 izby mieszkalnej, podczas gdy w miastach powierzchnia użytkowa na 1 gospodarstwo zwiększyła się o 8,9 m² oraz 0,41 izby mieszkalnej.

Mapka 4. PRZECIĘTNA LICZBA IZB MIESZKALNYCH PRZYPADAJĄCA NA 1 GOSPODARSTWO DOMOWE W 2011 R.

W miastach najwyższą powierzchnię użytkową mieszkania na 1 gospodarstwo domowe odnotowano w województwach: wielkopolskim ($68,7\text{m}^2$), podkarpackim ($64,8\text{m}^2$), małopolskim ($64,6\text{m}^2$) oraz mazowieckim ($64,3\text{m}^2$). Z kolei najwięcej izb mieszkalnych na 1 gospodarstwo domowe przypadło w miastach województw: wielkopolskiego (3,70), podlaskiego (3,66) oraz podkarpackiego (3,61). Najmniej powierzchni użytkowej mieszkania oraz liczby izb mieszkalnych przypadło gospodarstwom domowym w miastach województw: warmińsko-mazurskim ($56,8\text{m}^2$ i 3,39 izby), kujawsko-pomorskim ($58,0\text{m}^2$ i 3,36 izby) oraz

dolnośląskim (58,9m² i 3,35 izby).

Na wsi najlepsze warunki mieszkaniowe pod względem wielkości mieszkań miały gospodarstwa domowe w województwach: wielkopolskim (93,0m² i 4,31 izby mieszkalnej na 1 gospodarstwo domowe), opolskim (91,7m² i 4,54 izby) oraz śląskim (91,5m² i 4,45 izby). Najmniejsze mieszkania na wsi pozostawały w dyspozycji gospodarstw domowych w województwach: warmińsko-mazurskim (70,5m² i 3,61 izby) oraz zachodniopolskim (73,1m² i 3,69 izby).